

Un mestre de l'escola d'Hostalric desitja opositar a la Càtedra de gramàtica de l'aula de la ciutat de Girona (1773)

PEP VILA

Investigador

Quaderns de la Selva, 22 (2010), 161-165



Centre
d'Estudis
Selvatans

En la monografia, signada col·lectivament, dedicada a la vila d'Hostalric, publicada pels Quaderns de la Revista de Girona (1990, p. 42), llegim que “la primera referència sobre l'existència d'una escola a Hostalric data de la segona meitat del segle XVIII... L'any 1771 el Bisbat de Girona va donar llicència a Josep Casellas per a fer de mestre a Hostalric...”.

No fa pas gaire que revisant a l'Arxiu Històric Municipal de Girona la sèrie de correspondència (1.1.2.6., lligall 3) vaig trobar-me amb una lletra de 1773 adreçada a l'Ajuntament de Girona per Josep Casellas, mestre de gramàtica i escriptor, autor d'una obra hagiogràfica dedicada a Santa Caterina, avui perduda. Casellas s'hi interessa per una oposició a mestre en aquesta ciutat, examen que, en una altra ocasió, reconeix que per timidesa suspengué.

En aquella època ja hi havia febre opositora. Casellas, que anava ben informat, que sabia que les autoritats gironines tenien un contenciós amb Madrid, per tal d'augmentar el nombre de places i millorar la qualitat de l'ensenyament, demana de ser-hi. Ben segur que Hostalric se li feia petit, buscava nous horitzons. Com llegireu, la missiva és prou simpàtica; l'escrigué amb una certa retòrica que la fa llegidora. Per les referències que tenim, tant en aquesta escola municipal com al Seminari de Girona, l'ensenyament es feia en castellà.

El mestre Josep Casellas

En el llibre de Salomó Marques *L'ensenyament a Girona al segle XVIII* (1985) hi ha diverses notícies dels Casellas, pare i fill (Climent Casellas), tots dos mestres. Josep Casellas, natural de Garriguella, era mestre de gramàtica a Hostalric. L'any 1772 oposa a una càtedra de gramàtica i no l'obté. L'any 1782 obté per oposició l'aula segona de gramàtica que es va crear, una vegada resolt el contenciós amb Madrid. En aquest mateix any, Josep Casellas, mestre de gramàtica, proposa a l'Ajuntament que es facin exàmens a fi de curs per tal que els alumnes treguin més profit del que han après. El consistori accepta la proposta. Casellas, que més endavant ensenyarà rudiments de sintaxi, sabem que estava enemistat amb el professor de retòrica. Recomanava als alumnes que no anessin a les classes del seu adversari. Durant la Guerra gran (1795) Casellas continua tot sol l'ensenyament a la ciutat: “*dedicándose, también, con esmero y aplicación y proporcionando una mui útil instrucción a todos sus alumnos, sin haber cesado en ella ni aún tampoco durante la guerra contra Francia... pues que él solo siguió en ella la enseñanza de la gramática*”. (Marquès, p. 59). Casellas mor el 12 de març de 1808, quan una part de les aules de gramàtica les ocupen els invasors francesos. Climent Casellas, prevere, fill de Josep, va guanyar en concurs públic l'aula primera de les escoles de llatinitat de la ciutat el 18 de desembre de 1795.

Casellas fou autor d'un fullet sobre l'ensenyament del llatí encara per avaluar. L'exemplar que hem vist es conserva a l'Arxiu Històric Municipal de Girona: *Oratio/ qua/ inter pub. examina/ miseram litterarum conditionem describebat; pueri-*



tiam in re Grammatica modicos progressus facere evincebat; latinitatem ab sublimiores Facultates adipiscendas necessariam esse evidenter ostendebat, ac tandem Gerundenses cives ad eandem latinitatem radicitus instaurandam breviter hortabatur. JOSEPHUS CASELLAS & MARUÑS secundae et tertiae Grammaticae classis alumnus meritissimus. Concessa a superioribus Facultate. Gerundae: Ex Typ. Antonii Oliva. s/a. IX p. [Escrit a Girona el 21 del 4 de 1783].

Els estudis de llatinitat

El llibre de Salomó Marqués ens acosta a les interioritats del món de l'ensenyament durant el segle XVIII gironí, com funcionaven les oposicions. En el Reglament interí de l'any 1770, fet per manament del bisbe Manuel Antonio de Palmero, hi consta que a l'aula primera de gramàtica estudien amb el Nebrija, a l'aula segona amb el Torrella, a més de l'anterior, i per pràctiques fan servir el Kempis, Fedre i Ciceró. Els retòrics estudien amb el Suàrio i els de poesia amb el P. Álvarez; els autors usats per fer pràctiques són: Ciceró, Virgili, Marcial i Horaci.

L'any 1772, que és quan s'inicien els cursos de llatinitat sabem que hi havia una aula de gramàtica i una de retòrica. Amb el temps l'ensenyament es perfeccionarà. Hi haurà un aula menor de gramàtica que inclou una primera, segona i tercera classe; una aula major de gramàtica amb tres nivells d'ensenyança i una aula de retòrica amb una primera i segona classe. L'ensenyament del llatí es feia a la capella de Sant Miquel de l'Ajuntament, edifici enderrocat entre 1859 i 1860. La retòrica s'impartia en un despatx del Consistori. El síndic Personer va presentar un nou projecte a l'Ajuntament perquè es construís un nou edifici que aplegués els estudis de primeres lletres, els de llatinitat, a més de fer una casa per al mestre. Hi havia la intenció, que no va quallar, de construir aquest nou espai a la cruïlla entre el carrer dels Ciutadans i el carrer de Carme, actual pujada de Sant Martí. Al Col·legi Tridentí, a inici del curs 1770-1771, a més dels ensenyaments de filosofia i de teologia, hi havia dues aules de gramàtica, una de retòrica i una de poesia.

Com eren les oposicions?

L'any 1782 el professor que va guanyar l'oposició de l'aula de gramàtica cobrava dues-centes lliures l'any. L'opositor obtenia el lloc de treball per un termini de tres anys renovables si ho demanava i si l'Ajuntament ho considerava necessari. Una vegada aconseguit que l'Ajuntament convoqués i autoritzés l'oposició, aquesta es feia pública. L'edicta es publicava a Girona, però el cartell també s'enviava als ajuntaments de viles i de ciutats. El tribunal que havia de jutjar la prova estava format per tres persones escollides entre les quals dominaven el clergat secular, professors de retòrica de les escoles de ciutat, notaris, religiosos de convents diversos, etc.

El dia de l'oposició, que era pública, es convocava ple de l'Ajuntament al qual assistien diputats i regidors presidits per l'alcalde, els membres del tribunal, els aspirants, etc. L'oposició constava de tres parts. De primer hi havia el sorteig dels textos que s'havien de treballar per més endavant exposar-los al tribunal; després venien els exercicis. Quan els opositors havien acabat totes les proves, hi havia la lectura del veredict. S'atorgava la càtedra i se signava el contracte. En les primeres oposicions de l'any 1772, que Casellas va perdre, li va tocar de llegir, a la sala capitular de l'Ajuntament de Girona, un cop fet el sorteig, una lletra del pare Feijoo que després s'havia de traduir al llatí. L'endemà, el guanyador de la primera prova, Jacint Ros, mestre de gramàtica de Peralada, va fer el segon examen, aquesta vegada a la capella de la Congregació de Nostra Senyora dels Dolors. En aquesta ocasió va haver d'analitzar des del punt de vista gramatical una de les epístoles de Ciceró: *"empezó su oposición dicho Josep Casellas subiéndose al púlpito y leyendo primeramente la carta del P. Feijoo que dos días antes se había sorteado y luego después leyó la traducción que en idioma latín había entregado a mí el infrascrito escrivano y secretario, leída esta traducción leyó la epístola sorteada de Cicerón antes citada, la repitió y explicó gramaticalmente, dió razón de los géneros, verbos, sintaxi, colocación y demás de ella perteneciente a la gramática, con cuyo pasaje dió fin a su oposición y se bajó del dicho púlpito"*.

A les segones oposicions convocades, deu anys més tard (10 de febrer de 1782), que Casellas guanyà, hi hagué una novetat. Hi havia una altra prova en la qual l'opositor davant dels alumnes havia de mostrar la seva capacitat pedagògica sobre temes gramaticals. Com que la influència de l'església era poderosa, de vegades els mestres, com a complement a la seva assignatura, havien d'explicar temes de religió, d'urbanitat i de civisme. El manual que hom seguia en les classes d'educació era les *Reglas de buena crianza civil y christiana*.

No sabem gairebé res de la influència que aquestes escoles llatinitat van exercir en la vida intel·lectual de la ciutat, una vegada expulsats els jesuïtes (1767). En aquesta època hi hagueren novetats: l'aixecament d'un col·legi d'humanitats i retòrica (1777), una escola de dibuix pagada pel bisbe Lorenzana (1790). L'únic centre d'ensenyament amb un cert prestigi era el Seminari, dotat de càtedres i una biblioteca. L'any 1782 Benet de Burgués i Caramany va fer imprimir: *Oratio, qua in pub. examine, quo pueri suos in re grammatica progressus ostendebant, juventutem, praesertim caros condiscipulos suos latinitatem apprime excolendam hortabatur: d. don Benedictus de Bruegues et de Caramany alumnus secundae classis grammaticae et meretissimus; septimo kalendas julii an. MDCCCLXXII hora X matutina*. Girona: Typ. Narcissi Oliva, 1782, XII p.

Text

Al Magnífich y Il·lustre Ajuntament q. de Déu ms. as.

Gerona

Hostalrich, 17 novembre 1773¹

Magnífichs senyors: Lo motiu de cansar a vostès és perquè ningú com vostès me informará del que desitjó (sic) saber. Tinch notícia que vostès tenen recurs pendent a Madrit, a fi de lograr se dividesca en dos classes eix magisteri de gramàtica, que vostès han constituït a fi que més còmodament sian ensenyats los minyons; per tan suplico a vostès que en suposició logren son intent, se dignen enviar-me edicte de oposicions, pues encara que en la primera oposició, que fui en eixa, per ser tan tímido, no me desempenyí com devia, no obstant no dexaré de oposar-me altra vegada. A vostès dedico la present obra que he compost en llahor de ma venerada patrona, que serà medi perquè vostès no olviden ma súplica. En suposició de ser ruda y implida obra, suplico a vostès la censuren, ab tota suavitat, pues no he gustat las dulsuras de la eloqüència, que influeix la retòrica.

Indigne servidor de vostès, Josep Casellas, mestre.
Besa les mans del il·lustre Ajuntament de Gerona.

1 Hi ha una nota escrita per una altra mà que diu: "Del maestro de gramática Joseph Casellas remite la obra que ha hecho en honor de Santa Cathalina". Aquesta peça no es troba entre aquests papers. Encara que, ara per ara, s'hagi perdut el text de Casellas sobre les excel·lències de Santa Caterina, aquest era un tema recurrent a l'època. Un escriptor olotí, per les mateixes dates, assaja un tema semblant: Francesc Masmitjà i Santaló, *Catharinam nobilem virginem alexadrinam, purioris phylosophiae magistratam et gentiliū phylosophorum victricem, plaudebat Franciscis Masmitjà et Santaló, meritis-simus secuandae classis grammatices auditor, oratione habita ad amplissimos olotenses. Olot, excudebat Michael Costam Typographus, 1775, 8 p.*